

ANALIZA ACTIVITĂȚII ÎNTRERINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII SUB PRESIUNEA CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Victoria CLIPA, *drd., cercet.șt., IEFS*

Tatiana GAITUR, *drd., IEFS*

Ilie VOLCU, *drd., IEFS*

Since mid -2008 year, the almost all the world countries have experienced a deep financial, economic and social crisis. Through its multiple channels the crisis has penetrated almost every economy, worsening the business climate and consequently, hurting their economic growth. The crisis had caused negative effects on both: large firms as well as small and medium enterprises (SMEs). Despite their relative high flexibility to the external factor changes, SMEs have been negatively impacted by the serious deterioration in international economy conditions. In this paper will be analyzed the crisis impact on SMEs activity during the last years.

Introducere. Instabilitatea financiară care s-a făcut simțită în SUA în vara anului 2007 ca urmare a creșterii pieței creditelor ipotecare, a avut urmări nefaste asupra întregului sistem economic american. Deja peste un an, efectele negative ale crizei financiare americane s-au reflectat asupra sistemului financiar internațional, transformându-se în scurt timp într-o criză mondială financiară și socio-economică care a creat multiple griji autorităților, economiștilor și a întregului mediu științific și de afaceri atât în țările dezvoltate - profund integrate în sistemul economic mondial, cât și în cele slab dezvoltate. Astfel, ca urmare a sporirii gradului de insolabilitate a instituțiilor financiare internaționale și a reducerii capacităților acestora de creditare, s-a produs un impact profund negativ asupra întregii economii, sectorul real aflându-se și el într-un declin, întrucât mulți producători s-au văzut în situația de a-și restrânge activitate, reducând volumele de producție, achizițiile, cu precădere de echipamente, personalul angajat, care prin urmare au condiționat o scădere a profiturilor obținute și a investițiilor efectuate e.t.c. Toate aceste evoluții negative pe piața internațională au dezvoltat în societate un sentiment profund de neîncredere și o reducere esențială a consumului atât final, cât și intermediar ceea ce a dus la o aprofundare a crizei. Astfel dacă pentru anul 2008 în multe regiuni ale lumii s-au menținut tendințe pozitive pentru principalii indicatori macroeconomici, datorită evoluțiilor pozitive din primul semestru, anul 2009 a fost unul „fatal”. La nivel global s-a înregistrat o recesiune economică și o scădere pentru toate fluxurile de capital – comerț internațional, investiții, remiteri e.t.c. În Tabelul 1 sunt reprezentați

câțiva indicatori statistici ai situației macroeconomice în lume, UE-27 și CSI¹ - evoluția lor odată cu debutul crizei.

Evoluția principalilor indicatori macroeconomici arată că criza a afectat progresiv aproape toate economiile lumii, deși cu anumite decalaje în timp și în efectul produs, primele și cel mai grav fiind afecțiunile țării cu un nivel avansat de dezvoltare.

Tabelul

**Evoluția principalilor indicatori macroeconomici la nivel global,
în UE și CSI în perioada anilor 2007-2010**

	2007	2008	2009	2010 ²
PIB, prețuri constante (modificare %)				
<i>La nivel global</i>	5.18	3.02	-0.60	4.22
<i>EU-27</i>	3.09	0.95	-4.08	1.02
<i>CSI</i>	8.61	5.54	-6.63	3.96
Investiții (% în PIB)				
<i>La nivel global</i>	23.68	23.73	21.41	22.25
<i>EU-27</i>	21.80	21.50	18.43	18.43
<i>CSI</i>	26.62	25.73	19.68	21.60
Exportul de bunuri și servicii (modificare %)				
<i>La nivel global</i>	7.43	2.59	-10.46	7.21
<i>EU-27</i>	5.50	1.60	-13.80	2.10
<i>CSI</i>	8.70	-1.41	-9.53	7.71

Sursa: FMI [2]

Impactul crizei asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM)

Moldova deși fiind o țară mică, cu un sistem financiar relativ independent - mai puțin expus riscurilor externe și cu o pondere relativ mică a industriei în economie (constituind 15,5% din valoarea adăugată brută în anul 2009³) – factori care ar fi trebuit să reducă din consecințele negative ale crizei asupra economiei naționale, a simțit impactul acesteia chiar în primul an de criză. În 2008 economia Moldovei a continuat să crească înregistrând o creștere economică de 7,8%. Cu toate acestea, deja la sfârșitul anului 2008 s-a înregistrat o reducere a ritmului de creștere pentru principalele fluxuri de capital – investiții străine directe (ISD) și exporturi, iar în 2009 acestea chiar înregistrând evoluții negative, factori care au contribuit la evoluția negativă a produsului intern brut (PIB) atât în termeni nominali (-4,57%), cât și reali (-6,49%).

Tabelul

**Ritmul de creștere a principalilor indicatori macroeconomici în
R. Moldova pe perioada anilor 2007-2009**

Indicator / An	2007	2008	2009
PIB nominal	19,38	17,77	-4,57
PIB real	3,00	7,80	-6,49
ISD, intrari	131,24	31,20	-87,78
Export, nominal	20,24	5,46	-13,90
Rata somajului	5,10	4,00	6,40

Sursa: Calculele autorului în baza datelor statistice ale BNS și UNCTAD [3], [4]

S-au redus puternic în 2009 exporturile, dar cea mai mare lovitură s-a produs asupra climatului investițional, astfel influxurile de ISD reducându-se cu peste 87%. [4] Aceste evoluții, care au creat o tensiune puternică în mediul de afaceri intern, au cauzat perturbări semnificative pe piața muncii națională – astfel somajului crescând cu 60% față de anul 2008 și fiind superioară valorii înregistrate în anul 2007.

¹ Au fost selectate grupele de țări – UE și CSI din considerentele legăturilor comerciale cu R. Moldova și acestea reprezentând categorii de țări cu un nivel diferit de dezvoltare: UE – grup de țări dezvoltate, CSI – în tranziție.

² Previziunile FMI pentru anul 2010

³ Valoarea acestui indicator a constituit 26% în România [5] și 24,2 în Rusia în 2009 [6].

IMM-urile¹ este considerat a fi cel mai dinamic sector în aproape fiecare economie contribuind la dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaștere, la dezvoltarea inovațiilor, la ocuparea forței de muncă, constituind astfel un generator important al creșterii fiecărei economii. În Republica Moldova acest sector s-a bucurat pe parcursul a ultimilor ani de o atenție deosebită din partea autorităților publice, dat fiind rolul lor în dezvoltarea economiei naționale.

În anul 2009 numărul întreprinderilor mici și mijlocii a constituit 43,7 mii întreprinderi, sau cu 2,6 mii întreprinderi (cu 6,3%) mai mult față de anul precedent, sectorul IMM reprezentând circa 97,8 % din numărul total de întreprinderi. [3]

IMM-urile fiind mai mici sunt deseori mult mai dinamice și flexibile la schimbările pieței, precum și la perturbările produse în mediul lor extern. Cu toate acestea criza a fost necruțătoare. Se pare chiar că anume acest sector și a avut de suferit cel mai mult. Deși primele tensiuni s-au strecurat în mediul de afaceri chiar în 2008, consecințele acestora au devenit mai evidente în 2009. Criza a lovit asupra IMM-urilor cu precădere prin canale principale :

1. Scăderea drastică a consumului. Odată cu izbucnirea crizei, atât pe plan mondial, cât și național² s-a înregistrat o scădere drastică a consumului de bunuri și servicii. Moldova având un grad relativ înalt de integrare în economia mondială, IMM-urile au simțit neîntârziat efectele căderii cererii;

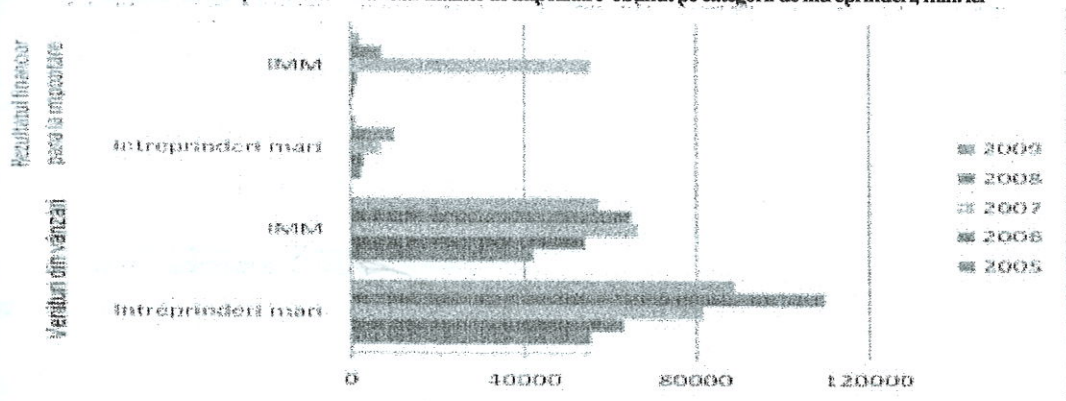
2. Șocul sistemului național financiar. Întreprinderile mici și mijlocii sunt mult mai vulnerabile decât întreprinderile mari în ceea ce privește structura lor financiară și schimbările produse pe piața financiară. Pe de altă parte, tensiunea de pe piața națională și internațională financiară, a redus cu mult posibilitățile acestor întreprinderi de a accesa surse externe de finanțare. Creditele au devenit mai scumpe și oferta băncilor mai mică, datorită gradului crescător de insolvabilitate înregistrat. Pe de altă parte investițiile străine s-au redus ca urmare a problemelor produse în principalele țări investitoare, situația economico-socială națională critică, agravată de instabilitatea politică, precum și previziunile deloc încurajatoare cu privire la evoluția mediului economic și a proiectelor investiționale proprii ce urmau a fi inițiate.

Aceste două șocuri - șocul pieței de consum și al celei financiare s-au transpus în rezultate proaste a activității IMM-urilor pe perioada ultimilor doi ani.

În anul 2009 întreprinderile din toate sferele de activitate au înregistrat o scădere drastică a veniturilor din vânzări, aceasta constituind - 11,5%. Cel mai mult au scăzut veniturile din vânzări în domeniul construcțiilor (29,41%), în domeniul energiei și alimentare cu apă (17,95%), în agricultură, economia forestieră și silvicultură (14,09%), industria prelucrătoare (13,64%). De asemenea, au scăzut semnificativ veniturile din vânzări și în comerț, aproximativ cu 10%, ramură în care se realizează mai mult de jumătate din veniturile din vânzări obținute de întreprinderile mici și mijlocii. [3]

Tabelul 3

Veniturile din vânzări și rezultatul financiar înainte de impozitare obținut pe categorii de întreprinderi, mln. lei

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS

De asemenea în 2009 s-a înregistrat o scădere a profiturilor per ansamblu cu 59,1%.

¹ Legea Republicii Moldova nr. 206-XVI din 7 iulie 2006 (Monitorul Oficial, 11 august 2006, nr.126-130, p. I, art. 605) privind Susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii definește întreprinderile mici și mijlocii ca fiind întreprinderile cu mai puțin de 250 de angajați, ce realizează o cifră de afaceri nu mai mare de 50 mln. lei sau dispune de o valoare totală de bilanț a activelor ce nu depășește 50 mln. lei

² Consumul de bunuri finale al gospodăriilor populației a scăzut cu mai mult de 6% în 2009.

Statistica arată că aproape 2/3 din IMM-uri activează în pierdere. Dar se pare că acest indicator nu este determinat neapărat de criză, pe perioada anilor 2005-2009 acesta oscilând între 39 -45% (vezi tabelul 4)

Tabelul 4

**Ponderea întreprinderilor care au primit profit în totalul
întreprinderilor în anul 2009**

	<i>Întreprinderi mari</i>	<i>IMM</i>
2005	70,01	40,45
2006	67,69	39,63
2007	74,51	39,37
2008	72,73	44,68
2009	61,23	39,49

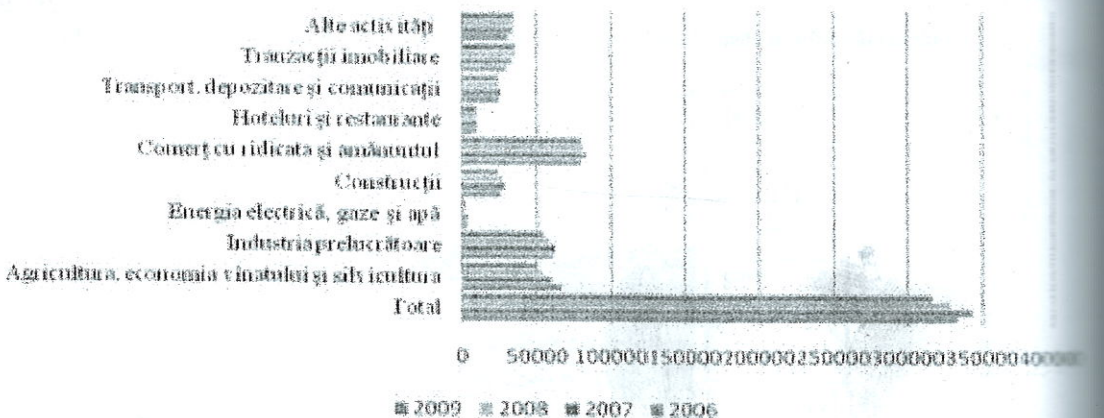
Sursa: Calculele efectuate de autor

Cu toate acestea, aproape în toate domeniile de activitate, s-a înregistrat concomitent cu reducerea cifrei de afaceri și o scădere semnificativă a profiturilor. Iar sferile cum ar fi agricultura, industria vântului și silvicultura, industria hotelieră și energetică sau dovedit a fi chiar nerentabile pe timp de criză înregistrând pierderi de 39,8 mln. lei, 24,1 și corespunzător 45,6 mln. lei. În acest context, trebuie de notat că analiza rezultatelor financiare a întreprinderilor în activitate în domeniul energiei și a apei pe perioada ultimilor 5 ani, scoate în evidență eficiență proastă a activității acestor întreprinderi.

Evidența veniturilor din vânzări și a rezultatelor financiare obținute, denotă că unele sectoare care au avut de suferit cel mai mult, dar care joacă, în același timp, o importantă surse de venit pentru economia națională. Aici pot fi nominalizate *industria de construcții*, intensivă în investiții mari pe termen mediu și lung, *industria prelucrătoare* care pe de o parte s-a confruntat cu o cădere a cererii atât de bunuri intermediare cât și finale, iar pe de altă parte - cu proiecte investiționale eșuate și acces limitat la surse de finanțare, agricultura - situația critică a căreia a fost determinată și de calamitățile naturale care au marcat acest an.

Tabelul 5

**Evoluția forței de muncă ocupată în IMM
pe genuri de activitate, pe perioada 2006-2009**

Sursa: Elaborat în baza datelor statistice ale BNS

Aceste evoluții au dus prin urmare la reducerea capacității de producție a întreprinderilor. De asemenea noile împrejurări au constrâns IMM-urile să-și ajusteze procesul de producție și să gestioneze costurile în conformitate cu noile condiții. Astfel, în acest sens multe întreprinderi au ajuns în situația de a reduce din potențialul lor de forță de muncă. Trebuie de menționat că primele disponibilizări au început deja în 2008, în condițiile de panică care se răspândeau foarte

rapid, probabil în speranța de a minimiza viitoarele efecte ale crizei. Astfel în 2008 s-a înregistrat o scădere a forței de muncă ocupată în IMM-uri cu 4,5% (cauzată de o reducere cu 33,4% în sectorul energetic, 9,76% în agricultură și aproximativ câte 8% în construcții și industria prelucrătoare). În 2009, deja ca consecință reușitelor și condițiilor proaste existente s-a continuat aceeași tendință, forța de muncă ocupată în IMM-uri reducându-se cu 3,6%, cauzată de o reducere cu 11,3% a angajaților în construcții, 6,8% în industria hotelieră și 5,8% și 5,7% în industria prelucrătoare și, corespunzător, în agricultură).

Criza mondială, șocul produs în sistemul național economico-financiar și starea de panică și incertitudine care s-a dezvoltat în societate începând cu a doua jumătate a anului 2008 a avut incidente grave asupra activității antreprenoriale, influențând negativ activitatea întreprinderilor mici și mijlocii din toate sectoarele economiei naționale. Cu toate acestea, în pofida tendințelor negative care au marcat mediul național de afaceri, acestea „nu s-au lăsat duse de valurile crizei”, încercând să depășească această perioadă critică. Chiar și în condițiile crizei, spiritul de afaceri a rămas viu, o dovadă în acest sens fiind numărul de întreprinderi noi create în acest an (cu 6,3% mai mult față de anul precedent). Probabil această tendință a fost favorizată pe de o parte de previziunile optimiste cu privire la evoluția mediului național, și bineînțeles al celui internațional economic, întrucât prognozele pentru anii ce urmează vorbesc despre depășirea celei mai grele perioade a recesiunii și revitalizarea principalilor indicatori macroeconomici. Pe de altă parte, în pofida constrângerilor bugetare, autoritățile naționale și-au concentrat eforturile spre a implementa în plină măsură Programul de stat de susținere a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2009-2011, obiectivele de bază ale căruia fiind susținerea acestui sector, punând accentul pe: îmbunătățirea cadrului legislativ și normativ de reglementare activității întreprinderilor mici și mijlocii; ameliorarea accesului la finanțare; dezvoltarea competitivității și stimularea internaționalizării activității; intensificarea dialogului dintre Guvern și sectorul privat.

[1]

Bibliografie

1. Informație privind implementarea Programului de stat de susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii în anul 2009. Accesat la: www.mec.gov.md/files/.../Raport%20Program%20IMM%20-%202009_0.doc (07 septembrie 2010)
2. World Economic Outlook Databases, IMF, <http://www.imf.org/external/cs.aspx?id=28>;
3. World Investment Report 2010, UNCTAD, http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir10_fs_md_en.pdf;
4. <http://www.insse.ro/cms/rw/pages/PIB-trim.ro.do>;
5. http://www.gks.ru/wps/portal/tut/p.cmd/cs.ce/7_0_A/s/7_0_86F/_th/J_0_LV/_s.7_0_A/7_0_87E/_mc/7_0_7UL-7_0_8F4-7_0_7UJ-7_0_A/s.7_0_A/7_0_86F#;
6. <http://www.statistica.md>

¹ În anul 2009, pentru programele de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii, din bugetul de stat au fost alocate mijloace financiare în sumă de 1,5 mln. lei. Pentru anul 2010, conform Legii bugetului de stat, pentru susținerea de către stat a întreprinderilor mici și mijlocii au fost prevăzute mijloace bugetare în cuantum de 2,5 mln. lei.